

vtisov, pri Gorkem je ohranil še vso revolucionarnost naturalizma, zlasti zato, ker se je težišče premaknilo od razumske površine v iracionalno občutje. Ob času, ko je bil ta roman spisan (1901), je drugod po Evropi životaril dekadentni človek prezavesti, ki je samo še sebe opazoval in gubil moč dejanja vsled razklanosti v razumski opazujoči jaz in iracionalni objektivni jaz, kakor ga je narisal Iz. Cankar v spisu *S poti*. Cankar je hotel enoto upostaviti od racionalne strani subjekta, ki naj se odpove prezavesti in samo-opazovanju, to bi bila pot v realizem, Gorkij je preložil težišče v jaz objekt, v iracionalno čuvstvo in nagone, tako da je s Tolstim vred na poti v ekspresionizem in novo stvarnost. Ilija se spreminja v orodje vulkanske notranjosti, ki je večja kot človeški razum in osebna sreča. Kakor Tolstoj v »Vojna in mir«, gre tudi Gorkij v notranje nujnosti in zakonitosti, kjer je trdnejše in resničnejše življenje. Odtod se Ilija dvigne v nekaj čistega, ko nastavi tilnik v slutnji, da ne »živi zase«. Potegnilo ga je silnejše življenje njegovega »neznanege jaza« v višjo nujnost demoničnega občutja, kjer telesna smrt zgubi človeški in razumski pomen. S tem pa je individualizem premagan in odprta pot v nove svetove. Ni treba misliti na sedanjo obliko revolucije na Ruskem, ampak na novega človeka, ki bo ustvaril sebi primeren red. Gorkij je preveč umetnik, da bi bil doktrinaren, zato samo slutimo pogin starega sveta, novo notranjo prostost in neoviran razvoj notranjih nujnosti v nasprotju z zunanjo svobodo, ki prizadeva drugim krivice. To so pa tudi cilji nove stvarnosti. Vidmarjev prevod je eden redkih, ki še poznajo besedno umetnost.

Dr. J. Šile

Aleksander Dumas Sin: *Dama s kamelijami*. Prevel Boris Rihteršič. 1934. Tiskovna zadruga v Ljubljani. (Ljudski roman 1.) Strani 284.

»Dama s kamelijami«! Ubogi, ganljivo starinski cvet francoske sentimentalnosti! Pozabljena senzacija, ki se ji je prvi vonj obletel, da živi le bolj kot historična veličina slavnega slovstva svetovnega. Toda »ljudski roman«?! Rihteršičev prevod se bere gladko književno. (S služabnikovo pomočjo str. 63, m. s slugo sva ga prenesla). Glose, ki stoje »za uvod« kot subjektivna modrost so naivno mladostni qui pro quo mesto stvarnega tolmača. Le čemu! Ali so res le zadrega?

Dr. I. P.

Paula von Preradović, *Dalmatinische Sonette*. 1933. Paul Zsolnay Verlag. Berlin-Wien-Leipzig.

Precioznost! Ovoj krasi delna slika Meštrovičevega Ninskega. Lep spominski dar udeležencem dubrovniškega sestanka in jugoslovanski gostoljubnosti. Dunajski krožek PENkluba se je s knjigo tudi vsebinsko ubrano oddolžil časti in lepoti naše Dalmacije. Zemlji in kulturi, ki je našla v Preradovičevi, tej nemški, iz slovanske pesniške obitelji izišli, slovansko iskreni interpretinji lepega, res pravi pesniški genij, ki ga po pravici sodba primerja z edinstveno Droste-Hülshoffovo. »Dalmatinski« njeni soneti so zbirka, ki je vsebinsko organsko in polno urejena. Vsebuje nekam 40 sonetov v treh venci: *Ausfahrt*, *Die Engel des Todes*, *Die Wildnis*. Višek in poudarek leži, ob uvodnem in zaključnem doživetju dalmatinskega prirodnega in življenj-

skega nastrojenja, zlasti v čudovito intimnem počutovanju in v pesniški perifrazi Meštrovićeve vélike umetnosti (Grgur), kakor je vidna v cavtaškem mavzoleju Račićevim (Die Engel des Todes). Preseneča me, odkod nekaj prečudno otipljive duhovne sorodnosti med Preradovićevo in našima »dalmatinskima« Vojnovičem in Dučićem. Dr. I. P.

Mathias Murko, Nouvelles observations sur l'état actuel de la poésie épique en Yougoslavie. Odtis iz Revue des études slaves, 13. zv., snop. 1 in 2. Paris 1933, str. 16—50.

Ta nova Murkova študija o jugoslovanski narodni pesmi izpolnjuje njegova opazovanja, ki jih je podal na podlagi svojih potovanj po Hrvatskem, Dalmaciji, Bosni, Hercegovini in po zapadnih delih nekdanjega sandžaka Novi-Pazar v izdanih Institutu za slovanske študije v Parizu l. 1929 v knjižici z naslovom La poésie populaire épique en Yougoslavie. Nova opazovanja je zbral l. 1930 in 1931 v vzhodni Bosni, Črni gori, Stari Srbiji, vzh. delu nekdanjega sandžaka Novi-Pazar in v največjem delu Srbije. Ugotovil je, da v teh zemljah narodna pesem še živi v veliko večjem obsegu, kakor je bilo mogoče pričakovati. Pevci pripadajo vsem starostim od zgodnje mladosti do največje starosti, vsem veram in vsem slojem in stanovom (med drugimi jim pripada tudi slavni kipar Ivan Meštrović s svojo rodbino). Slepih pevcev, ki so postali nekam legendarni, skoraj ni. Tudi ponekod pojejo brez spremljanja instrumenta. Nove pesmi so nastajale tako v vojni kakor še tudi v najnovejšem času pod vplivom političnih in vojnih dogodkov. Izdajali so jih celo kot letake in brošure. Razkraja pa se ta kultura pod vplivom vojne, ki je uničila pri pevcih marsikake pesniške iluzije, posebno pa pod vplivom šole in sploh širitve knjižne izobrazbe. Pevcem se tudi upira peti pesmi o dogodkih, ki so jih sami doživeli, ker vedo, da v resnici niso bili taki, kakor jih pesem popisuje. Za onega, ki pozna mesta in njih okolice, velja videz, da epično petje naglo zamira. Temu nasproti pa Murko ugotavlja, da je drugod, oddaljena od središč sodobne kulture, epična pesem še živa in je prepričan, da bo še dolgo ostala. Frst.

Iz sodobnega srbsko-hrvatskega književnega življenja (Misli, portreti in ocene)

Nikola Karanović: Na žuru i druge humoreske, izdanje književne grupe »Jato«, Beograd 1932, str. 63.

Književna skupina Jato je družba nekaj mladih ljudi, ki se je pred par leti pojavila v srbskem književnem svetu z veliko ambicijo, s hoteno novotarijo, nekakim leposlovnim revolucionarstvom. Vendar pa moram o teh humoreskah ugotoviti, da niso niti malo uspele. V vseh teh petih feljtonih ni niti malo humorja, so samo banalnosti, nerodno pripovedovani dogodki, ki vplivajo na človeka vse prej kot komično. Kvečjemu se ti ubero ustne v nasmeh, ko pomisliš, kaj vse ima pisatelj za humor. Karanović sploh ne pozna elementov komičnega. Opisuje ljudi s telesnimi nakazami in misli, da je to že zadostni vzrok, da je lik komičen, pa je le tragičen. Komičnih